

UDKAST

Natur
Ref. PEHAN
Den 30. maj 2024**Noter fra møde med den videnskabelige arbejdsgruppe den 16.
maj 2024 kl 12.30-15**

Mødet blev afholdt virtuelt med følgende deltagere:

Professor Jens-Christian Svenning (JCS)

Professor Hans Henrik Bruun (HHB)

Professor Henrik Vejre (HV)

Professor Margit Bak Jensen (MBJ)

Lektor Stine Krøjer (SK)

Afbud fra:

Formand for Det Dyreetiske Råd Bengt Holst (BH)

Seniorrådgiver Rita Merete Buttenschøn (RB)

Professor Peter Sandøe (PS)

Lektor Jacob Heilmann-Clausen (JHC)

Carsten Rahbek (ikke mødt)

Fra Naturstyrelsen deltog vicedirektør Signe Nepper Larsen (SNL), kontorchef Mads Jensen (MJ), seniorkonsulent Thomas Borup Svendsen (TBS), Line Ochelka (LO), Stine Block Mattesen (SBM) og Peter Hahn (PH)

Dagsorden

1	Velkomst
2	Orientering om status for de 15 naturnationalparker – herunder nedsættelse af bestyrelser
3	Orientering om inspiration indhentet ifm. NST's ekskursioner til lignende projekter i England, Holland og Tyskland i 2023
4	Drøftelse af hegn og græsning i Naturnationalpark Draved
5	Drøftelse af hegn og græsning i Naturnationalpark Hanstholm
6	Orientering om monitoring, tværgående projekter og kommunikation
7	Orientering om proces fremadrettet - herunder drøftelse af mødeform og tidspunkt
8	Opsummering og afrunding
9	Evt.

Ad. 1. og 2. Velkomst og orientering om de 15 naturnationalparker – herunder nedsættelse af bestyrelser

SNL bød velkommen og glædede sig over igen at kunne samle den videnskabelige arbejdsgruppe. Det er første gang gruppen er indkaldt af NST efter udskrivelsen af Folketingsvalget i 2022. NST har arbejdet i den mellemliggende periode internt med naturnationalparker, og der er derfor en del emner på dagsordenen at orientere arbejdsgruppen om.

MJ orienterede om, at det tidligere i 2024 blev politisk afklaret, hvordan der skulle etableres bestyrelser for hver naturnationalpark. Siden da har der i ministeriet blevet arbejdet med udpegning af formænd og medlemmer til de bestyrelser, som jf. regeringsgrundlaget skal udpeges til hver naturnationalpark. De 15 formænd er nu udpeget, og udpegningen af bestyrelsesmedlemmer for hver af de 15 naturnationalparker er på vej. I skrivende stund er bestyrelserne for Fussingø og Gribskov nu på plads.

Der vil ikke blive udarbejdet et egentligt referat fra mødet, men derimod sammenfattende og opsummerende noter.

Ad. 3. Orientering om inspiration indhentet ifm. NST's ekskursioner til lignende projekter i England, Holland og Tyskland i 2023

MJ orienterede om tre udlandsture, som et antal af Naturstyrelsens medarbejdere, der arbejder med naturnationalparker, deltog i 2023. Udlandsturene havde til formål at søge inspiration og samle erfaringer fra en række rewilding-projekter og ikke mindst som organisation at få en fælles referenceramme. De tre ture omfattede besøg til England (Wild Purbeck, New Forest og Knepp), Nederlandene (Oostvaardersplassen, Kraansvlak, Parnassia og Maashorst) og Tyskland (Hutewald Reiherbachtal, Oranienbaumer Heide og Döberitzer Heide). Fælles for de besøgte rewildingprojekter var, at ingen områder fra starten er gået "all in", men gradvist har indført rewilding elementer i større eller mindre grad. Interessante budskaber derudover var, at formidling af nøglearter er vigtig og at det ofte er lettere for lægmand at forholde sig til nøglearter fremfor landskaber og specielle naturtyper. Alle de besøgte steder anvender en open-ended forvaltning som målsætning/ønske, men bruger samtidig håndholdt naturforvaltning i et eller andet omfang – afbrænding, rydning, udpining, frahegning.

JCS foreslår, at Naturstyrelsen laver en opsamling af erfaringer og indtryk fra udlandsturene til brug for bestyrelserne.

Ad. 4. Drøftelse af hegn og græsning i Naturnationalpark Draved

Den videnskabelige arbejdsgruppe havde forud for mødet haft lejlighed til at orientere sig i et kort notat om problemstillingen i Draved samt henvendelse fra fagpersonerne Peter Friis Møller og Mette Risager. JHC og RB havde forud for mødet skriftligt sendt deres betragtninger.

Der var bred enighed i arbejdsgruppen om at indhegne hele området omkring naturnationalparken til helårsgræsning, og arbejdsgruppen delte ikke Mette Risagers bekymringer for, at højmosen vil blive påvirket negativt. JHC fremhæver vigtigheden af at genoprette naturlig hydrologi i videst muligt omfang i området, som anført af Mette Risager. JHC mener desuden ikke, at den fremsendte dokumentation for disse trusler forekommer overbevisende, som kun i meget ringe grad handler om naturlig helårsgræsning, der næppe vil føre til næringsberigelse, komprimering af tørvelag eller væsentlig optrapning af aktiv sphagnumvækst. HHB delte JHCs vurderinger og henviste til de anbefalinger vedr. helårsgræsning med naturlige tætheder i urørt skov, som fremgår af Friis Møller et al. (2018) med en række prioriteringskriterier opstillet, som Draved opfylder på alle punkter. HHBs vurdering er, at ved naturlig tæthed vil dyrene kun færdes meget lidt i mosens våde dele, mens de

mindre våde dele, som er stærkt præget af tilgroning vil have stor gavn af store planteædere. JCS supplerede med, at andre dyr end heste og kvæg kunne være interessante i disse våde omgivelser (elge, bison, vandbøffel). MJ svarede hertil, at der ligger en politisk beslutning om lavt hegn i Naturnationalpark Draved, hvorfor elge ikke kan sættes ud.

Flere (HHB, RB, JHC, JCS) deler ikke Peter Friis Møllers vurdering af, at græssende dyr ikke har en effekt i de naturtyper, som findes i Draved. Især på den højere bund vil en mere divers og naturligt sammensat græsning medføre en mere divers påvirkning af vegetationen. Dette gælder både ift vedplanternes foryngelse, floraens sammensætning, frøspredning og ift den gødningstilknyttede funga og fauna.

HHB anbefalede (igen) at benytte reproducerende dyreflokkede og starte med færre dyr, hvorved dyretætheden vil blive bestemt af områdets bærekapacitet og den overgræsning som Mette Risager frygter vil være udelukket. Også vildsvin burde være i spil – det er en nøgleart med en meget anderledes effekt i skovøkosystemer end drøvtyggere og heste. HHB og JHC mener til Peter Friis Møllers bekymring for transport af næringsstoffer fra områder uden for naturnationalparken og risikoen for opvækst af mere browsing-resistente træarter, at det kan være en reel risiko. HHB foreslår hertil, at der eksempelvis langs dyrkede marker opsættes højt hegn for at gøre det mere besværligt for kron dyr i at bevæge sig mellem markerne og naturnationalparken.

Ad. 5. Drøftelse af hegn og græsning i Naturnationalpark Hanstholm

MJ indledte punktet med et kort oprids af problemstillingen. Det ligger i den politiske ramme, at plantagedelen og dele øst for vildtreservatet indhegnes til afgræsning, Området vest for – selve Vildtreservatet - indhegnes ikke. I den politiske ramme indgår også, at der senest efter fem år skal evalueres om græsningstrykket på den uhegnede del er tilstrækkeligt. Spørgsmålet til drøftelse i den videnskabelige arbejdsgruppe er, hvordan en hegnslinje trækkes, så vi på længere sigt kan vurdere det realiserede græsningstryk, og om det giver mening af udlægge et større eller mindre areal uden græsning.

I tråd med anbefalinger fra tidligere møder i den videnskabelige arbejdsgruppe blev der (HHB og JCS) udtrykt bekymring for, at godt nok har kron dyrene en effekt, men der er meget førneophobning og tilgroning. Begge vil klart anbefale dels at inddrage så stort et areal som muligt (mange hundrede hektar) i græsningsarealet og helst helt ud til kysten, og dels at få større og tungere græssende dyr ud på arealet. Vi kommer ikke til at blive klogere om 5 år og kunne træffe en fagligt grundigere beslutning, hvis ikke store dele af klithederne tages med ind i græsningsarealet.

Ad. 6. Orientering om monitoring, tværgående projekter og kommunikation

TBS og PH orienterede om de tværgående projekter og monitoring af hhv. biodiversitet, friluftsliv og fortidsminder. Links til rapporter om monitoring af friluftsliv sendes til arbejdsgruppen.

Den videnskabelige arbejdsgruppe påskønnede, at NST arbejder på flere felter, hvor alle vil kunne høste af den samme viden. Det er værdifuld viden, der indsamles, og det er vigtigt at investere tid i formidling og transparens, når data fremlægges.

SK fremfører, at monitoring af friluftsliv særligt har interesse i starten, men ikke noget der er behov for over længere tid. SK anbefaler derudover, at der monitoreres på bekymringshenvendelser. Ikke så meget på antal, men mere på, hvad folk er bekymret for.

7. Orientering om proces fremadrettet - herunder drøftelse af mødeform og tidspunkt

MJ orienterede om, at naturnationalparkerne i Gribskov og Fussingø forventes indviet i begyndelsen af 2025. Tranum, Stråsø og Almindingen følger med udgangen af 2026, hvis der arbejdes efter de nuværende projektbeskrivelser og forvaltningsplaner. De øvrige 10 naturnationalparker forventes indviet fra 2028 og frem.

MJ supplerede, at der indenfor det næste halve til hele år forventes at udkomme projektbeskrivelser og forvaltningsplaner, som vi har behov for at vende i den videnskabelige arbejdsgruppe.

Arbejdsgruppen ønsker, at fremtidige møder lægges indenfor normal arbejdstid og at det vigtigste er en tidlig indkaldelse til møderne. SK og MBJ opfordrer til, at arbejdsgruppen orienteres om proces – særligt i perioder, hvor arbejdet med naturnationalparkerne ligger stille.

8. Opsummering og afrunding

SNL takkede for et godt møde